

Huumorin muodostuminen Vino Show'n Vinohuoneessa

**Kandidaatintutkielma
Janette Alatalo
Suomen kieli
Kieli- ja
viestintätieteiden laitos,
Jyväskylän yliopisto
2020**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä – Author Janette Julia Alatalo	
Työn nimi – Title Huumorin muodostuminen Vinoshow'n Vinohuoneessa	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Kandidaatintutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2020	Sivumäärä – Number of pages 22
Tiivistelmä – Abstract <p>Tutkimuksessani tarkastelen huumorin muodostumista Vinohuoneessa, joka on yksi TV-ohjelma Vino Show'n lavasteista. Vinohuone on 22 asteen kulmaan rakennettu vino huone, joissa toteutetuissa kohtauksissa yhdistyvät käsikirjoitus ja improvisaatio. Analysoin aineistoa keskustelunanalyysin ja huumorin teorioiden avulla. Litteroin aineiston ja jaottelin sen tarkoituksenmukaisesti 12 esimerkkiin. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Mitä huumoria Vinohuoneessa syntyy?2. Miten huumori rakentuu Vinohuoneessa käydyssä keskustelussa?3. Miten erityisesti Vinohuone vaikuttaa huumorin syntymiseen? <p>Analyysin perusteella ilmenee, että Vinohuone vaikuttaa paljon siihen, mitä huumoria Vinohuoneessa on ja miten huumori siellä rakentuu. Vinohuoneessa syntyy analyysin perusteella erityisesti slapstick-huumoria, mikä oli odotettavissa huoneen kallistuskulman takia. Slapstick on huumoria, joka syntyy jostain fyysisestä tapahtumasta (Berger 2017 [1933]: 51). Vinohuoneen huumori on analyysin perusteella verbaalia ja nonverbaalia, ja huumori syntyy niin tahallisesti kuin tahattomastikin.</p> <p>Analyysissä löytyneitä huumorin alalajeja/keinoja ovat virhe, eksentrisyys, ironia, sanaleikit ja monenlaiset sutkaukset, joiden lisäksi prosodisilla ilmiöillä on iso merkitys huumorin rakentumisessa keskustelussa. Huumorin teorioista aineistossa näkyville nousee etenkin huumorin inkongruenssiteoria.</p>	
Asiasanat – Keywords huumori, improvisaatio, keskustelunanalyysi	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopiston kieli- ja viestintätieteiden laitos, JYX-julkaisuarkisto	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	3
2.1 Huumorin tutkimuksen historiallinen tausta.....	3
2.2 Huumorin teorit.....	3
2.3 Huumorin alakäsitteet.....	5
2.4 Improvisaatio	7
3 AINEISTO JA MENETELMÄT	8
3.1 Aineisto	8
3.2 Keskustelunanalyysi	9
4 ANALYYSI.....	11
5 PÄÄTÄNTÖ.....	21
LÄHTEET	23
LIITE	

1 JOHDANTO

Tutkimukseni aiheena on huumorin rakentuminen *Vino Show*'n Vinohuoneessa. *Vino Show* on käsikirjoitusta ja improvisaatiota yhdistelevä viihteellinen TV-ohjelma, jota esitettiin Nelo-sella vuosina 2014 ja 2015. Vinohuone on ohjelmaa määrittelevä kohtaus, jonka näyttelijät improvisoivat 22 asteen kulmaan rakennetussa vinossa huoneessa. (Ruutu 2020.) Valitsin aineistoksi juuri Vinohuoneen, koska näyttelijöiden fyysiset suoritukset ja huoneen kallistuskulman aiheuttama huumori vetosivat minuun alusta alkaen. Pidän arvossa sitä, että *Vino Show* on koko perheen ohjelma ja vaikka ohjelmaa ei enää esitetä, ovat siitä kootut videot edelleen nähtävissä Ruutu-palvelussa (ks. Ruutu.fi: *Vino Show*). Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Mitä huumoria Vinohuoneessa syntyy?
2. Miten huumori rakentuu Vinohuoneessa käydyssä keskustelussa? ja
3. Miten erityisesti Vinohuone vaikuttaa huumorin syntymiseen?

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni perustuu omaan kokemukseeni siitä, että valitsemassani Vinohuoneen kohtauksessa on huumoria. Tulen analysoimaan huumoria huumorin teorioiden pohjalta, ja esimerkiksi huumorin inkongruenssiteoriaan liitettyjen Gricen (1989) keskustelusääntöjen avulla. Lähestyn huumoria siitä näkökulmasta, että kaikki puhe ja toiminta, joka naurattaa, on huumoria (Long & Graesser 1988: 37). Olettamukseni on siis se, että Vinohuoneen huumori on sekä verbaalia että nonverbaalia. *Verbaalinen* on merkitykseltään 'sanallinen, sana-; kielellinen' ja *nonverbaalinen* 'jossa ei käytetä sanoja, ei-sanallinen'. (Kielitoimiston sanakirja 2020). Toiseksi tulen tutkimaan sitä, miten huumori rakentuu Vinohuoneessa käydyssä keskustelussa. Tämä tutkimuskysymys perustuu omaan havaintooni siitä, että huumori syntyy Vinohuoneessa vuorovaikutuksessa. Pyrin siis analyysissäni havainnoimaan huumorin rakentumista keskustelussa. Kolmanneksi pyrin ottamaan selvää siitä, miten erityisesti Vinohuone vaikuttaa huumorin syntymiseen. Olettamukseni on se, että Vinohuoneella on tilana merkittävä vaikutus huumorin syntymiseen. Vinohuone on ainutlaatuinen tutkimuksen kohde, eikä vastaavaa tutkimusta ole tehty tällaisesta tilasta. Tutkimukseni tuokin esille erityisesti tilan merkityksen vuorovaikutuksessa.

Tutkimuksen menetelmäksi valitsin keskusteluanalyysin siksi, että se korostaa yhteistoiminnallisuutta eli sitä, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa (Hakulinen 1998: 15). Vinohuoneen kohtauksessa näyttelijöille annetaan tilanne ja rooli, ja he rakentavat tilannetta ja hetkellistä identiteettiään lennossa huumorin ammattilaisina. He voivat päättää rikkoa kaikkia oletettuja sääntöjä ja reagoida toisiinsa oletusten vastaisesti. Näin ollen Vinohuoneessa improvisoitu kohtaus on autenttinen tilanne, jota on hyvä tutkia keskusteluanalyysin avulla.

Keskustelunanalyysin tapa litteroida sekä verbaaliset että nonverbaaliset tapahtumat on myös erittäin sopiva huumorin tutkimiseen. Litteroin ja jaottelin aineiston 12:teen kohtaan, ja käyttämäni litteraatiomerkit löytyvät liitteestä (1).

Tutkimukseni on tärkeä, koska huumorista tehty tutkimus on sellaista, johon jokainen voi tarttua. Nauru yhdistää ihmisiä, ja viihdeohjelmien katsomisen jälkeen vitsit leviävät ja toimivat helppoina ja kevyinä puheenaiheina. Huumoria on yhtä mukava ja kiinnostava tutkia kuin lukijan on syventyä lukemaan siitä. Huumorin tutkiminen on myös yhteiskunnallisesti tärkeää ja hedelmällistä siksi, koska huumorin tutkimus on edelleen suhteellisen nuori tutkimusala, eikä sillä ole valmiiksi määriteltyjä raameja. Jyväskylässä on kuitenkin tutkittu huumoria jo monesta näkökulmasta niin koulukontekstin, elokuvien, kirjallisuuden kuin esimerkiksi etnologiankin saralta.

Populaarikulttuurista etenkin televisio-ohjelmista ja elokuvista tehdyt tutkimukset herättävät mielenkiintoa. Esimerkiksi Miina Kakko (2019) on tutkinut kandidaatintutkielmassaan Salattujen elämien jaksojen nimien huumoria. Kakon tutkimuksessa selviää, että huumoria synnyttää leksikaalinen monitulkintaisuus, äänteellinen muuntelu ja interdiskursiivisuus, jonka lisäksi jaksojen nimien huumorin ymmärtämiseksi täytyy olla kielellistä ja kulttuurista tietoa. Kakon lisäksi Salla Kajanmaa (2017) on tutkinut huumorin muodostumista *Frozen – huurteinen seikkailu* -elokuvassa. Kajanmaan tutkimuksessa selviää, että jokaisella Frozenin hahmolla on omanlaistaan huumoria: esimerkiksi Annalla huumori muodostuu liioittelusta ja Gricen maksiimien rikkomisesta. Tämän lisäksi Frozenista löytyy sanailua, stereotypiaa, sarkasmia ja vitsailua.

Frozenin ja Salattujen elämien lisäksi myös muita suosittuja elokuvia ja sarjoja on tutkittu. Anumirjami Tukia (2018) on tutkinut komediallista dialogia *Uusi päivä* -sarjassa ja Johanna Sippola (2010) kulttuurisidonnaisen verbaalihuumorin kääntämistä Pro gradussaan *The translation of culture-specific verbal humour in the TV-series Friends*. Komiikkaa on tutkinut myös esimerkiksi Anne Laajalahti (2004) Pro gradussaan *Huumori talk show -haastatteluissa* ja Saara Ketolainen (2013) Pro gradussaan *Hahaha! – teman och kulturella inslag i svensk och finsk ståuppkomik*. Jyväskylässä huumoria on tutkittu paljon myös koulukontekstissa, josta esille tulevat niin opettajien kuin oppilaidenkin näkökulmat: Opettajien näkökulmaa on tuonut esille esimerkiksi Toni Turu (2019) Pro gradussaan *”Silloin se liikunnanopetus on varmaan parhaimmillaan”*: liikunnanopettajien kokemuksia ja näkemyksiä huumorista sekä huumorin käytöstä opetuksessa, ja esimerkiksi alakoululaisten huumori-käsityksistä on kirjoittanut Lilli Vuorio (2013) Pro gradussaan *”Ilona ei ole paljon vitsailnut mutta markku vitsaili ja kukaan ei nauranut” Opettajan huumori alakoululaisten kokemana*.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Huumorin tutkimuksen historiallinen tausta

Antiikin aikana huumori viittasi yhteen ihmisen neljästä ruumiinnesteestä, ja huumori sai sen nykyaikaisen merkityksensä vasta vuoden 1682 Englannissa (Virtanen 2003). Sitä ennen puhuttiin naurusta ja komediasta, joilla oli huono maine antiikin Kreikan ajoista 1900-luvulle asti: erityisesti Platon kritisoi naurua, koska hänen mielestään nauru oli tunne, jota piti välttää, koska sen aiheuttama kiihkeä reaktio ohitti järkipäisen itsehillinnän. Platonin näkökulma oli moraalinen, sillä hänen mielestään oli kyseenalaista nauraa niille, jotka kuvittelevat olevansa rikkaampia tai paremman näköisiä. Hänen mielestään komediaa tuli kontrolloida niin, että nauru kohdistuisi vain orjiin ja palkattuun työvoimaan. (Morreall 2016.)

Huumorin maine muuttui onneksi paremmaksi ajan ja sen tuomien uusien näkökulmien kautta: ensimmäinen merkittävä filosofin kirjoittama teos, Henri Bergsonin *Laughter*, ilmestyi vuonna 1900. Freud (1905) puolestaan käsitteli naurua kirjassaan *Jokes and Their Relation to the Unconscious*, jossa hän analysoi vitsejä/vitsailua (*der Witz*), koomisuutta (*the comic*) ja huumoria (*humor*). (Morreall 2016.) Freudin mukaan huumori on tiedostamaton tapa käsitellä tukahdutettuja tunteita (Virtanen 2003). Nykyaikana filosofit ja psykologit kuvaavat naurua kuitenkin harvoin prosessina, jossa vapautetaan patoutunutta energiaa (Morreall 2016).

Morreall (2016) kertoo myös, että esimerkiksi Max Eastman (1936) on kehittänyt huumorin leikkiteorian seuraamalla toisiaan kutittavia simpansseja. Eastman on sitä mieltä, että simpanssien lisäksi myös ihmisillä on valmiiksi olemassa oleva taipumus nauraa ja että vakaviakin asioita voi lähestyä huumorin ja leikin avulla. Morreall (2016) mainitsee myös Ted Cohenin (1999), joka on kirjoittanut vitsailun sosiaalisista hyödyistä. Huumoria on siis tutkittu monista eri lähtökohdista, mutta huumoria pidetään kuitenkin edelleen vaikeasti määriteltävänä ja lähestyttävänä ilmiönä (Virtanen 2003).

2.2 Huumorin teorit

Huumorin teorit voidaan jakaa kolmeen: ylemmyys-, inkongruenssi- ja huojennusteoriaan. Ylemmyysteoria oli Aristoteleen ja Platonin ajatusten mukainen: nauru ilmaisi ylemmyyden tunnetta toista ihmistä kohtaan. Ylemmyysteorian suosio kuitenkin laski 1700-luvulla, kun ajatukset huumorista laajentuivat myös huojennusteoriaan ja inkongruenssiteoriaan.

Huojennusteorian kehitti Lord Shaftesbury vuonna 1709 esseessään *An Essay on the Freedom of Wit and Humor*. Shaftesburyn teorian mukaan nauru poisti hermoissa olevaa painetta. Herbert Spencer ja Sigmund Freud hienosäätivät myöhemmin teorian biologista puolta, mutta säilyttivät tämän idean siitä, että nauru vapautti patoutunutta energiaa. (Morreall 2016.)

Inkongruenssiteoria on tällä hetkellä valta-asemassa oleva huumorin teoria. Teoriaan liittyvä keskeinen ajatus löytyy jopa Aristoteleen *Retoriikasta*, jossa hän neuvoo, että puhuja saa aikaan naurua, jos hän luo odotuksia ja sitten rikkoo ne oletukset. James Beattie (1779) oli kuitenkin ensimmäinen, joka käytti yhteensopimaton-sanaa (*incongruous*) analysoidessaan huumoria. Inkongruenssiteoriassa naurun aiheuttaa siis havainto yhteensopimattomuudesta – jokin asia ei sovi tekemiimme oletuksiin. (Morreall 2016.) Toisin sanoen huumori muodostuu *yllättävästä* ja *odottamattomasta* yhteydestä kahden tai useamman idean välillä (Virtanen 2003). Inkongruenssiteoriaa tukivat James Beattie, Immanuel Kant, Arthur Schopenhauer, Søren Kierkegaard ja monet muut filosofit ja psykologit. Nykyajan koomikot käyttävät inkongruenssiteoriaan kuuluvaa tekniikkaa, jossa ensin rakennetaan tilannetta (*set-up*), jonka jälkeen tulee vitsin kärki (*punch line*), joka ei sovi yhteen vitsin alun kanssa. (Morreall 2016.)

Inkongruenssiteoriassa rikotaan esimerkiksi keskustelusääntöjä, joista on kirjoittanut H. P. Grice (Morreall 2016). Grice huomasi ensimmäisenä, että keskustelussa on *implikatuureja* eli piilomerkityksiä, jotka ovat pääteltävissä siitä, *miten* jokin asia sanotaan. Esimerkiksi, jos pyytää toista sulkemaan oven, tämä sulkee oven, koska pitää kysymystä pyyntönä. (Grandy & Warner 2017.) Grice (1989) kirjoitti aiheesta filosofisen tutkimuksen, jossa hän esittelee keskustelun neljä periaatetta ja niihin liittyvät maksimit ja supermaksimit.

Gricen (1989: 308) neljä periaatetta ovat määrän, laadun, yhtenäisyyden ja tavan periaatteet. Määrän periaatteeseen kuuluu kaksi maksimiä: *Kerro tarpeeksi* ja *Älä kerro liikaa*. Laadun periaatteeseen kuuluu yksi supermaksimi *Puhu totta*, ja kaksi maksimiä: *Älä sano mitään minkä tiedät epätodeksi* ja *Älä sano mitään, mitä et voi todistaa*. Yhtenäisyyden periaatteessa on vain yksi maksimi *Pysy asiassa*. Viimeiseksi tavan periaatteeseen kuuluu supermaksimi *Ole ymmärrettävä*. Tavan maksimeja ovat 1) *Vältä epäselviä ilmauksia*, 2) *Vältä monitulkintaisuutta*, 3) *Ole lyhytsanainen* (Vältä turhaa monisanaisuutta) ja viimeiseksi 4) *Pysy järjestyksessä*.

Grice (1989: 309) havainnollistaa edellä mainittuja periaatteita esimerkkien kautta. Hän kertoo määrän periaatteesta vertaamalla keskustelua auton korjaukseen: jos auton korjaamiseen tarvitaan neljä ruuvia, ei korjaamiseen silloin tarvita esimerkiksi kahta tai kuutta ruuvia. Laadun periaatetta verrataan puolestaan kakun tekemiseen: jos tarvitsee sokeria, ei halua, että saa suola. Yhtenäisyyden periaatetta Grice kuvaa sanoen, että kun sekoittaa kakun aineksia, ei sillä

hetkellä tarvitse toisen ojentamaa kirjaa tai pannulappua. Tavan periaatetta Grice puolestaan kuvaa sanoen, että seuralaisen oletetaan tekevän selväksi, mikä hänen työpanoksensa on ja hänen oletetaan myös tekevän tämän loppuun asti.

2.3 Huumorin alakäsitteet

Huumorin teorioiden lisäksi, huumoria voidaan analysoida erilaisten kategorioiden avulla, jotka käsittelevät lähemmin sitä, mitä huumori on ja miten se muodostuu. Esittelen seuraavassa kaksi lähestymistapaa huumorin luokitteluun, joista ensimmäinen on Longin ja Graesserin (1988) näkökulma vitseihin ja sutkauksiin. Long ja Graesser (1988: 37) perustavat taulukossa (1) näkyvillä olevan vitsin taksonomian Mindessin, Millerin, Turekin, Benderin ja Corbinin (1985) kirjaan *The Antioch Humor Test*, ja ovat itse kehittäneet sutkausten taksonomian tutkimalla keskusteluohjelmia. Vitsien taksonomiassa huumoria on kategorisoitu aihealueen mukaan, kun taas Long ja Graesser (1988: 37) ovat kategorisoineet sutkauksia tarkoituksen ja tyylin mukaan. Berger (2017 [1933]) puolestaan jakaa huumorin neljään eri osa-alueeseen, jotka ovat nähtävissä taulukossa (2).

Longin ja Graesserin (1988: 37) mukaan huumori on kaikkea puhetta ja toimintaa, jota pidetään hauskana. He analysoivat huumoria jakamalla huumorin vitseihin ja sutkauksiin, joista vitsit ovat kontekstivapaita ja sutkaukset kontekstisidonnaisia. Vitsillä on tunnistettava alku, josta kuulija tietää, että tulossa on jotain hauskaa, jonka lisäksi vitsin rakenteeseen kuuluu tunnistettavan alun lisäksi myös vitsin ”kärki” (punch line), joka on yhteensopimaton vitsin alun kanssa. Kaikki vitsin ymmärtämiseen tarvittava tieto kerrotaan vitsissä, kun taas sutkaukset perustuvat keskustelun aiheisiin, kontekstiin, jaettuun tietoon ja sosiaaliseen tilanteeseen. Sutkauksilla on viestinnällinen ja sosiaalinen tarkoitus: niiden avulla voi nolata, vakuuttaa, pyytää ja ylipäättään vaikuttaa. Sutkaukset ovat myös turvallisia, koska puhuja voi ottaa sanansa takaisin kertoen vitsailleensa. (Long & Graesser 1988: 37–38, 47, 52.)

Taulukko 1. Vitsien ja sutkausten taksonomiat.

<p>VITSIT (Mindess, Miller, Turek, Bender ja Corbin 1985; Long & Graesser 1988: 38–41.)</p> <p>Hölynpöly (kevyet leikinlaskut ja sanaleikit) Yhteiskunnallinen satiiri (arvioi sosiaalisia instituutioita jne.) Filosofinen (koskevat jumalaa, kohtaloa, ylipäänsä elämää) Seksuaalinen Vihamielinen (kohdistuvat toisiin ihmisiin, sisältävät sarkasmia tai loukkauksia) Miehiä halventava Naisia halventava Etninen (vitsi kohdistuu tiettyyn etniseen ryhmään) Sairas (vitsejä kuolemasta sairauksista ja vammoista) Alatyylinen /törky</p>	<p>SUTKAUKSET (Long & Graesser 1988: 41–44.)</p> <p>Ironia (sanottu on päinvastainen tarkoitukseltaan) Satiiri Sarkastinen ja vihamielinen (puhujan tarkoitus on ojentaa toista käyttämällä sarkasmia) Liiottelu, jota seuraa vähättely Itsensä vähättely Kiusoitteleva Retorisiin kysymyksiin vastaaminen Nokkelat (yhteensopimattomat) vastaukset vakaviin kysymyksiin Kaksimielisyydet Vakiintuneiden ilmausten muuttaminen Sanaleikit</p>
--	---

Berger (2017 [1933]: 15, 17) kategorisoi huumoria listaamalla kaikki tietämänsä huumorin perustekniikat, jotta hänen tekemänsä listan avulla voitaisiin analysoida mitä tahansa huumoria. Bergerin mielestä huumori ei synny suoraan mistään aihealueesta tai teemasta vaan huumorin luojan käyttämistä tekniikoista. Berger jakaa huumorin neljään eri osa-alueeseen, jotka kuvaavat minkälaista huumoria voidaan tuottaa:

1. Kieli. Huumori on verbaalia.
2. Logiikka. Huumori on ajatuksellista/käsitteellistä.
3. Identiteetti. Huumori on eksistentiaalista.
4. Toiminta. Huumori on fyysistä ja nonverbaalia.

Taulukko 2. Bergerin (2017 [1933]: 18) huumorin tekniikat.

1 Kieli	2 Logiikka	3 Identiteetti	4 Toiminta
Alluusio Mahtipontisuus Määrittely Liiottelu Leikillisuus Loukkaukset Lasten keksimät sanaleikit Ironia Väärinymmärrys Liioteltu kirjaimellisuus Sanaleikit Nokkeluudet Iva/pilkka Sarkasmi Satiiri	Absurdus Sattumat/onnettomuudet Analogia Listat Yhteensattumat Pettymykset Tietämättömyys Virheet Toisto Suunnanvaihto/takaisku Joustamattomuus/jäykkyys Teema/variaatio	Ennen/jälkeen Burleski Karikatyyri Eksentrisyys Nolostuminen Paljastaminen Groteski (irvokas) Imitaatio Toisena esiintyminen Jäljittely/matkiminen Parodia Skaala (esim. mittakaava) Stereotypiat Paljastaminen	Takaa-ajo Slapstick Vauhti Aika

2.4 Improvisaatio

Huumorin määrittelyn ja taustoittamisen lisäksi määrittelen vielä lyhyesti tutkimukselleni tärkeän käsitteen, *improvisaation*, koska Vinohuoneen kohtaukset ovat improvisaation ja käsikirjoituksen yhdistelmiä. Improvisaation selitetään Cambridge-sanakirjassa (2019) olevan ‘a performance that an actor, musician, etc. has not practised or planned’ sekä ‘the act of making or doing something with whatever is available at the time’. Tämä selitys kuvaa hyvin Vinohuoneen tilannetta, sillä näyttelijät eivät ole harjoitelleet tai suunnitelleet tilannetta, ja he käyttävät hyväkseen Vinohuoneen puitteita. Tieteen termipankki (2019) kuvaa puolestaan improvisaatio-teatterin olevan ‘esitysmuoto, jossa keskeistä on hetkellisyys ja ainutkertaisuus, pääsääntönä on tuottaa esitys spontaanisti ilman käsikirjoitusta’.

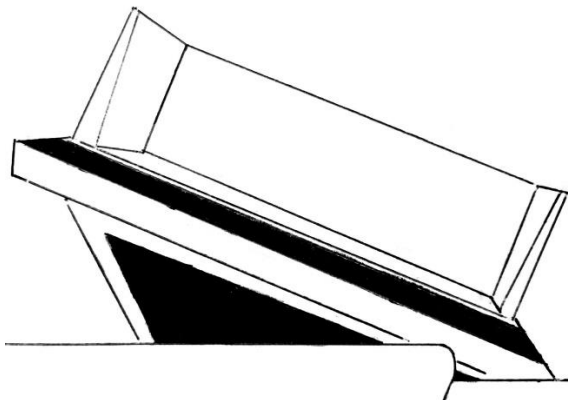
3 AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 Aineisto

Vino Show'ta esitettiin vuosina 2014 ja 2015 (Ruutu 2020), ja se oli Finnpanelin listalla 15. sijalla kategoriassa *Vuoden katsotuimmat lähetykset kanavittain vuonna 2014*, jolloin kohde-ryhmänä olivat kaikki yli kymmenen vuotta täyttäneet. Vino Show'n keskikatsojamäärä oli seitsemän vuorokauden aikana 401 000 katsojaa. Ohjelman tavoitavuus oli 814 000, mikä viittaa niihin, jotka katsoivat ohjelmaa vähintään 3 minuuttia yhtäjaksoisesti. (Finnpanel.) Kaiken kaikkiaan huumori- tai viihdeohjelmia katsoi tilastokeskuksen mukaan 46 % 10–75-vuotiaista vuonna 2017. 10–14-vuotiaita katsojia oli 55 %, 15–19-vuotiaita katsojia oli 53 % ja esimerkiksi 20–24-vuotiaita katsojia oli 55 %. (Tilastokeskus 2019.) Huomattava osa television katsojista viihtyy siis huumori- ja viihdeohjelmien parissa.

Ohjelma koostuu useista näyttelijöiden heittäytymistä vaativista tehtävistä ja huipentuu lopulta Vinohuoneessa improvisoituun kohtaukseen. Ohjelmaa juontaa Robin Svartström ja päänäyttelijöitä ovat Niina Lahtinen, Minttu Mustakallio, Ville Virtanen ja Eero Ritala, joiden lisäksi ohjelmassa vieraillee myös muita näyttelijöitä ja koomikoita. Ohjelma perustuu ranskalaiseen formaattiin, jota on Suomen lisäksi kuvattu kymmenissä maissa. (Nelonen 2014.)

Vinohuone on 22 astetta vinossa oleva huone (ks. *Kuva 1.*), joka lavastetaan aina erilaiseksi huoneeksi tai paikaksi. Painovoiman takia huoneessa olevat kalusteet ja suurin osa irtaimistoa on kiinnitetty paikoilleen. Huoneessa on kolme seinää - sivuseinät ja takaseinä. Liveyleisö näkee Vinohuoneen sellaisenaan, mutta kameran kääntyttyä kotikatsomo näkee huoneen tavallisessa tasossa.

Kuva 1. Piirros Vinohuoneesta.

Valitsemani klippi on kestoltaan noin kuusi minuuttia, ja sen nimi on *Arkkipiispa Niina saapuu seuraamaan pappi Eeron kastetilaisuutta Vinohuoneeseen, mutta Minttu ei ole keksinyt lapselleen nimeä!* Ennen Vinohuoneeseen menemistä juontaja Robin Svartström jakaa roolit ja kertoo tilanteen. Kyseessä on siis nuoren papin ensimmäinen kastetilaisuus, jota arkkipiispa tulee tarkkailemaan. Tässä jaksossa Vinohuoneessa ovat ohjelman vakionäyttelijät Niina Lah-tinen, Eero Ritala ja Minttu Mustakallio.

Vinohuoneen tilannetta ja roolijakoa selventävät huoneen kalustus, Vinohuoneessa olevat esineet ja näyttelijöiden puvustus: Eerolla on päällään papin musta puku ja valkoinen kaulus. Niinalla (arkkipiispalla) on vaaleankeltainen pitkähihainen kaapu, korkea päähine sekä kaulasta roikkuva iso puinen risti. Mintulla puolestaan on musta jakku ja valkoiseen kapaloitu vauva käsissään. Vinohuoneen takaseinän keskellä on sohva ja sen yläpuolella on ikkuna. Huoneen alaosassa on ovi ja sen vieressä pari penkkiä. Huoneen yläosassa on pöytä, jonka päällä on tarjottavaa, lahjoja, valokuva ja kukkakimppu. Pöydän ympärillä on kolme tuolia ja nurkassa on huonekasvi, joka on ruukkuun istutettu pieni puu. Tämän lisäksi sohvan vasemmalla puolella (yleisöstä katsottuna) on lisää lahjoja. Vinohuoneeseen tullessaan Eero tuo mukanaan kaste-maljan.

Tämä klippi valikoitui siksi, että se on kuvattu *Vino Show'n* viimeisestä jaksosta 30.5.2015 ja se on näin ollen uusin. Tämän lisäksi se oli luonnollinen valinta, koska se nauratti minua eniten. Litteroin aineiston ja jaoin sen tarkoituksenmukaisesti esimerkkeihin: jotkut esi-merkit ovat pidempiä, mutta en halunnut katkaista keskusteluita, joissa tilanne rakentuu vuoro vuorolta. Tämän lisäksi olen jättänyt pois muutamia puheenvuoroja, jotka eivät liittyneet tutki-muskysymyksiin tai olleet analyysille tarpeellisia.

Olen sisällyttänyt litteraattiin analyysin kannalta merkittävää nonverbaalista toimintaa. Lukijan on kuitenkin hyvä huomioida, että litteraattiin kirjoittamani nonverbaaliset asiat ovat loppujen lopuksi omia havaintojani tilanteesta. Kaiken kaikkiaan tulen analysoimaan 12:ta esi-merkkiä.

3.2 Keskustelunanalyysi

Keskustelunanalyysi perustuu Harvey Sacksin Kaliforniassa vuosina 1964–1972 pitämiin luen-toihin, jotka litteroitiin ja koottiin myöhemmin laajaksi kaksiosaiseksi teokseksi (Hakulinen 1998: 13). Se pyrkii selvittämään mitä puheenvuoroilla saadaan aikaiseksi eli esimerkiksi, mi-ten osoitetaan, että puheenaihe on tuttu, vieras tai arkaluontoinen ja esimerkiksi miten puheessa

tuodaan esille omaa identiteettiä. Keskustelunanalyysi korostaa yhteistoiminnallisuutta eli sitä, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hakulinen 1998: 14, 15.)

Keskustelunanalyysi on sopiva Vinohuoneen kohtausten analysoimiseen, koska merkitykset, ja näin ollen myös huumori rakentuvat vuorovaikutuksessa. Tämän lisäksi keskustelunanalyysi ottaa huomioon niin verbaalin kuin nonverbaalin toiminnan (Peräkylä). Litteraation avulla voidaan esimerkiksi tuoda esille prosodisia ilmiöitä, joita ovat muun muassa muutokset sävelkorkeudessa, äänenvoimakkuudessa, puhenopeudessa ja tauotuksessa (Aho & Yli-Luukko 2005: 201).

Keskustelunanalyysin näkökulmasta ihmisen sosiaalinen toiminta on jäsentynyttä ja järjestynyttä, ja päämääriä saavutetaan sopeutumalla tiettyihin sääntöihin ja järjestelmiin. Yksilöiden välinen ymmärrys muodostuu jokaisesta vuorosta – siitä, miten kuulija ymmärtää edellisen puheenvuoron. Erityisen tärkeää on puhekonteksti, joka vaikuttaa siihen, miten puhuja esimerkiksi antaa ja vastaanottaa tietoa sekä kysyy kysymyksiä ja vastaa niihin. (Peräkylä.) Loppujen lopuksi merkitysten syntyminen on niin vastaanottajan päättelyprosessin, ilmauksen kuin kontekstinkin summa (Hakulinen 1998: 14). Tarkastelen analyysissä huumorin rakentumista keskustelussa puheenvuorojen kautta. Katson, miksi tietty vuoro on missäkin, millaisia odotuksia vuoro luo seuraavalle, ja mitä sitä ennen on, sekä miten äänessäolija toteuttaa vuoronsa ja miten vastaanottaja tulkitsee sen.

Keskustelunanalyysissä on kolme keskeistä käsitettä, joita ovat vuorottelujäsennys, sekvenssijäsennys ja korjausjäsennys. Vuorottelujäsennys kuvaa sitä, kuka voi puhua milloinkin ja kuinka pitkään, jonka lisäksi siinä tarkastellaan, miten saa vuoron, miten vuorot vaihtuvat ja miten vuorotellaan. Vuorottelujäsennys on sekä kontekstista riippumaton että kontekstiin reagoiva. Vuoron alku ja loppu ovat erityisen tärkeitä: vuoron alkua saattaa esimerkiksi merkitä partikkeli, puhuttelusana tai muut huomionkohdistimet ja asenteenilmaukset. (Hakulinen 1998: 16, 32, 43–44.) Sekvenssijäsennys tarkastelee sitä, miten puhetoiminnot liittyvät toisiinsa ja millaisia jaksoja eli sekvenssejä niistä muodostuu. Jokainen vuoro vastaa jotenkin edelliseen vuoroon ja luo myös jonkinasteisen odotuksen seuraavalle vuorolle. Vakiintuneita kahden vuoron pareja sanotaan *vieruspareiksi*, joita ovat esimerkiksi tervehdys ja vastatervehdys sekä kysymys ja vastaus. (Raevaara 1998: 75, 76.) Korjausjäsennys puolestaan kuvaa niitä prosesseja, joita keskustelijat käyttävät, kun heillä on ongelmia puhumisessa, kuulemisessa ja ymmärtämisessä (Hakulinen 1998: 111).

4 ANALYYSI

Esimerkki 1. Roolijako.

- *JUONTAJA OTTAA NIINAAN KATSEKONTAKTIN
- 1 Juontaja: ja vinohuoneessahan tilanne on tänään se että arkki*piispah (1.0)
*EERO ASTUU ETEENPÄIN KÄDET YLHÄÄLLÄ
*JUONTAJA KOSKETTAA NIINAN OLKAPÄÄTÄ
- 2 Juontaja: *Niina?
(Juontaja, Eero, Niina ja Minttu nauravat.)
- 3 Eero: e:i ollukkaan mulle

Ensimmäinen esimerkki on tilanteesta, jossa ei olla vielä Vinohuoneen sisällä, vaan juontaja on antamassa näyttelijöille tilanteen ohjeistuksen sekä jakamassa roolit. Juontaja aloittaa mainitsemalla arkkipiispan (r. 1). Vuoron loppu on painotettu ja sitä seuraa lyhyt tauko, mikä luo odotuksen, että rooli annetaan yhdelle näyttelijöistä. Eero, yksi puheen vastaanottajista, luulee, että tämä rooli tulisi hänelle, jonka takia hän astuu eteenpäin. Juontaja on kuitenkin ottanut katsekontaktin Niinaan ja koskettaa sitten hänen olkapäätänsä antaen hänelle arkkipiispan roolin (r. 2). Kaikki nauravat, ja Eero sanoo *e:i ollukkaan mulle* (r. 3). Eeron vuoro on vastaus muiden nauru-reaktioon ja vuoron alussa on venytetty *e*-äänne.

Eeron oletus on järkevä, kun ottaa huomioon kuinka lyhyt historia naisilla on piispoina. Piispan virka avattiin naisille Suomessa vuonna 1990 ja ensimmäinen naispiispa, Irja Askola, valittiin Helsingin piispaksi 2010. (EVL = Suomen evankelis-luterilainen kirkko: Naiset pappeina 30 vuotta.) Niinan valitseminen arkkipiispaksi rikkoi niin Eeron kuin katsojienkin ennakkoodotuksia. Tilannetta voidaankin lähestyä kahden huumorin teorian kannalta: Katsoja saattoi nauraa, sille, että Eeroa ei valittukaan arkkipiispaksi eli tilanne olisi huumorin inkongruenssiteorian mukainen. Mutta jos katsoja nauraa Eerolle, joka joutui epämukavaan tilanteeseen, kyseessä on huumorin ylemmyysteoria.

Tilanteen huumori muodostuu Bergerin (2017 [1933]: 42–43) logiikkaan liittyvästä *virheestä*. Bergerin mukaan virheet perustuvat mm. tarkkaamattomuuteen ja erehdykseen. Bergerin mukaan virhe ei ole yksistään hauska, vaan hauskuus tulee siitä, kun virhe johtaa esimerkiksi nolostumiseen ja/tai slapstick-huumoriin. Tässä esimerkissä Eero tekee virheen, joka johtuu tarkkaamattomuudesta. Hän ei nähnyt juontajan ottavan katsekontaktin Niinaan, jonka takia hän astuu eteenpäin. Eli virhe johti tässä esimerkissä myös slapstick-huumoriin.

Berger (2017 [1933]: 51) kuvaa slapstick-huumorin olevan fyysistä huumoria, jossa jokin fyysinen tapahtuma aiheuttaa naurua: klassinen esimerkki on banaaniin liukastuva ihminen tai esimerkiksi ihminen, jonka naamaan heitetään kakku. Slapstick perustuu siihen, että yhtäkin fyysinen tapahtuma riisuu pois kaikki aikuisuuteen tai esimerkiksi asemaan liitetty

arvokkuus. Bergerin huumorin osa-alueista myös esimerkiksi kieleen liittyvä *väärinymmärrys* voi askarruttaa lukijaa, mutta Bergerin mukaan väärinymmärrys on virheeseen verrattuna enemmän älykkyyteen liittyvää ja liittyy esimerkiksi sanojen kaksoismerkityksiin. Tämän esimerkin tilanne on siis mielestäni selvästi *virhe*, vaikka väärinymmärrys voi silti sanana kuvata tilannetta.

Esimerkki 2. Eero saapuu Vinohuoneeseen.

- *EERO KATSELEE YMPÄRILLEEN
- 1 Eero: *no niin no niin nyt (.) nytte vaan rauhassa nytte tota .h tota tota tämä on nytte mu:n protokolla päässä protokolla päässä
*EERO KASTAA KÄTENSÄ KASTEMALJAN VETEEN
JA SUORISTAA HIUKSIANSA KASTEMALJAN VEDELLÄ (Yleisö nauraa.)
- 2 Eero *kyllä hyvä .h aah
*EERO KATSELEE YMPÄRILLEEN
- 3 Eero: *kyllä kyllä mihis tämä nyt no (1.0) missähän (jotain) on
EERO JUO KASTEMALJASTA. (Yleisö nauraa.)
OSA KASTEMALJAN VEDESTÄ LÄISKÄHTÄÄ LATTIALLE.

Toinen esimerkki on tilanteesta, jossa Eero on juuri astunut Vinohuoneeseen ja on vielä yksin tilassa. Hän on pukeutunut papinomaiseen pukuun: mustaan kaapuun ja valkoiseen kaulukseen, jonka lisäksi hänellä on kädessään iso metallinen kastemalja. Hänelle on sanottu, että kyseessä on nuoren papin ensimmäinen kastetilaisuus. Eeron puheista *nytte vaan rauhassa* ja *protokolla päässä* (r. 1) sekä katseesta tulee ilmi, että hän on hermostunut ja yrittää pitää jonkinlaista kokonaisuutta, protokollaa, muistissaan. Eero on tuonut mukanaan kastemaljan, jossa on jo vettä. Hän kastaa kätensä kastemaljan veteen ja suoristaa hiuksensa vedellä, jonka jälkeen hän miettii, mihin laittaisi kastemaljan (r. 3) ja juo kastemaljasta.

Eero on tilanteessa pappina, ja papin virka luo katsojille tietyt oletukset siitä, mikälainen pappi on ja miten papin oletetaan käyttäytyvän. Papin ei oleteta suoristavansa hiuksiin kastemaljan vedellä. Toiseksi, kun Eero miettii, mihin hän laittaisi kastemaljan, katsojat olettavat, että hän laittaisi sen pöydälle. Hän kuitenkin juo siitä, mikä rikkoo toistamiseen ihmisten oletukset. Tilanteen huumori muodostuu siis näiden ennakko-oletusten rikkomisesta, siitä, että pappi käyttää kastemaljaa muuhun kuin lapsen kastamiseen. Tämä kuuluu siis huumorin inkongruenssiteoriaan.

Tässä esimerkissä syntyvä huumori voidaan yhdistää Bergerin (2017 [1933]: 32) identiteetin alakategoriaan – *eksentrisyyteen*. Bergerin mukaan eksentrisyyden huumori perustuu normaalin ja epänormaalin eroon. Bergerin mukaan absurdi huumori rikkoo oletuksemme siitä, miten ihmiset ajattelevat ja käyttäytyvät. Berger kuvaa eksentrisiä ihmisiä koodin rikkojina (*code violator*). Eeroa voidaan pitää tällaisena koodin rikkojana, koska hän käyttää kastemaljaa juomakuppinaan.

Esimerkki 3. Eero ja Niina neuvottelevat piiloutumisesta.

- 1 Niina: oletko kertonut vielä (.) vielä perheelle että (.) että olen täällä valvomassa
*EERO ASETTUU ISTUMAAN LATTIALLE
JA LIUKUU ISTUALTAAN HUONEEN ALAOSAAN KASTEMALJA KÄSISSÄÄN
- 2 Eero: *o:len kertonut totta kai kyllä (Yleisö nauraa.)
- 3 Niina: *ajattelin että voin nimittäin
*EERO LAITTA KASTEMALJAN PENKILLE
- 4 Niina: *ihan hyvin piiloutua myös tänne .h huonekasvin taakse niin minua ei varmaan huomata
*EERO NOUSEE SEISOMAAN PENKIN REUNALLE
- 5 Niina: niin *i(h)han voin (.)
*NIINA ISTUUTUU HUONEKASVIN RUUKUN PÄÄLLE
- 6 Niina: *salaa tarkkailla teidän (Yleisö nauraa.)
- 7 Eero: jaha jaha (1.0) arkkipiispa on taas (1.0) ottanut hieman ehtoollisviiniä selkeestikkin (1.0) kiva kuulla
- 8 Niina: onko tämä huono idea mielestäsi
*EERO OTTAA JUHLAPÖYDÄLTÄ VAAHTOKARKKEJA KÄTEENSÄ
JA LAITTA YHDEN SUUHUNSA
- 9 Eero: *↑on se oikeen hyvä idea↑ kyllä.

Esimerkki (3) on tilanteesta, jossa Niina (arkkipiispa) on saapunut paikalle. Niina kysyy Eerolta tietääkö perhe, että arkkipiispa on tullut seuraamaan kastetilaisuutta (r. 1). Eero vastaa *o:len kertonut totta kai kyllä* (r. 2) samalla, kun hän istahtaa lattialle ja liukuu huoneen alaosaan. Tässä on kysymys ja vastaus -vuoropari. Eeron vastaus, venytetty *o*-äänne sekä kahdesti myöntäminen *totta kai kyllä*, luovat vaikutelman, että Eero ei ole todennäköisesti maininnutkaan arkkipiispan läsnäolosta, vaan Eero vastaa näin siksi, että pitää sitä oikeana vastauksena. Myös se, että Eero liukuu vastatessaan pois päin Niinasta ikään kuin karkuun, korostaa vastauksesta saatua vaikutelmaa. Huumori muodostuu tässä siis siitä, että Eero rikkoo Gricen (1989: 308) laadun periaatteen supermaksimiin toden puhumisesta. Tämän lisäksi on hyvä kuvata sitä, että Eero liukuu lattian alaosaan kastemalja kädessään aivan kuin olisi liukumäessä. Joten vaikka tämä liike liittyy verbaalisen huumorin rakentumiseen, niin myös pelkkä liike on humoristinen, ja sitä voidaan pitää slapstick-humorina.

Tilanne jatkuu, kun Niina sanoo, että hän voisi piiloutua ja tarkkailla tilannetta salaa (r. 3–6). Hän asettuu huonekasvin taakse istuen kasvin ruukulla pitäen kasvista kiinni. Tilanne on huumorin inkongruenssiteorian mukainen, koska kukaan ei oleta, että kastetilaisuutta valvomaan tullut arkkipiispa haluaisi piiloutua. Niinan puheenvuoro on verbaalista huumoria, joka voidaan yhdistää Bergerin (2017 [1933]: 32) *eksentrisyyteen* aivan kuten esimerkissä (2) *Eero saapuu Vinohuoneeseen*. Huumori rakentuu tässä esimerkin alusta asti, jossa Niina kysyy, onko Eero kertonut hänestä perheelle (r. 1).

Eero kommentoi arkkipiispan tekoa sanomalla *jaha jaha (.) arkkipiispa on taas ottanut hieman ehtoollisviiniä* (r. 7). Eeron kommentin tarkoitus on naurattaa ihmisiä: sana *taas* antaa vaikutelman, että arkkipiispalla on tapana juoda ehtoollisviiniä. Eeron kommentti voidaankin

nähdä sarkastisena ja vihamielisenä sutkauksena, jonka Long ja Graesser (1988:39) mainitsevat vitsin ja sutkauksen kategorisoinnissaan. Se on sutkaus, koska kuten Long ja Graesser (1988: 38, 52) kertovat, sutkauksilla on viestinnällinen tavoite, mutta ne ovat turvallisia, koska ne voidaan ottaa takaisin. Eeron kommentti on sisällöltään loukkaava, ja Eero käyttää hyväkseen tilaisuutta ojentaa toista ilman seuraamuksia. Bergerin (2017 [1933]: 18) huumorin määritelmistä löytyy myös sarkasmi, joka on kuvaukseltaan yhtenevä Longin ja Graesserin (1988: 42) määritelmän kanssa. Loppujen lopuksi Eeron kommentti on erittäin hauska sutkaus, vaikka se on luonteeltaan henkilöön kohdistuva, sarkastinen ja vihamielinen.

Eeron kommentin takia Niina haluaa varmistaa pitäisikö hänen pysytellä piilossa, jonka takia hän kysyy Eerolta, onko tämä (piiloutuminen) hänen mielestään huono idea (r. 8). Tähän Eero vastaa normaalia korkeammalla äänellä *on se oikeen hyvä idea kyllä*. Eeron vastaus rikkoo uudelleen Gricen (1989: 308) supermaksimian toden puhumisesta, mikä on pääteltävissä Eeron tavallista ääntä korkeammasta puhetavasta.

Esimerkki 4. Minttu saapuu Vinohuoneeseen.

(Eerolla on suussaan vaahtokarkki ja vasemmassa kädessään toinen.)

*NIINA JA EERO NÄKEVÄT OVEN AVAUTUVAN

1 Niina: no niin minä sitten (1.0) *aha (Niina on piilossa huonekasvin takana.)

EERO NOSTAA VASEMMAN KÄTENSÄ SIVULLEEN TERVEHDYKSEKSI. HÄN SIIRTÄÄ VAAHTOKARKIN OIKEAAN KÄTEENSÄ JA NOSTAA SEN KOHOLLE KATSOEN YMPÄRILLENSÄ KULMAKARVAT KOHOLLA. EERO HEITTÄÄ VAAHTOKARKIN KOHTI MINTTUA, JOKA ON OVIAUKOSSA VAUVA KÄSISSÄÄN. VAAHTOKARKKI LENTÄÄ ULOS VINOHUONEESTA. (Yleisön aplodit)

Niinan puhe taukoaa (r. 1), kun hän näkee oven avautuvan. Eero on syömässä vaahtokarkkia Mintun astuessa sisään vauvan kanssa. Eero on hankalassa tilanteessa, koska ei pysty tervehtimään Minttua, eli normien mukainen vieruspari tervehdys ja vastatervehdys ei ole heti mahdollinen. Eero heittää lopulta vaahtokarkin Minttua kohti, ja vaahtokarkki lentää ulos avonaisesta ovesta niin että sen osuessa lattiaan kuuluu ääni. Pitäisin tätä *slapstick-huumorina*, koska tämän tilanteen huumori ei ole verbaalia, ajatuksellista/käsitteellistä tai eksistentiaalista, vaan se on selvästi toimintaan liittyvää nonverbaalia, fyysistä huumoria.

Tilanne on myös kokonaisuudessaan huvittava: arkipiispa on piiloutunut huonekasvin taakse, pappi ei pysty puhumaan ja vaahtokarkki lentää vauhdikkaasti ulos ovesta, jonka edessä Minttu on vauvansa kanssa.

Esimerkki 5. Minttu ja Eero tervehtivät toisiaan.

- 1 Minttu: he:i
 2 Eero: siunausta
 *RUUKKU, JOLLA NIINA ISTUU, REPSAHTAA (Yleisö nauraa.)
 3 Minttu: *kiitos
 4 Eero: täälläkö hän nyt on
 5 Minttu: kyllä. (1.0) eli mi mi miten m:e (.) tää on nyt (jotain) mun ensimmäinen lapsi mähän oon yksin-
 huoltaja eli miestä ei ole tulossa
 6 Eero: eikö.
 7 Minttu: ei

Minttu ja Eero tervehtivät toisiaan (r. 1 ja r. 2), ja Eero tuo papin identiteettiä esille sanomalla *siunausta* (r. 2). Keskustelun aikana ruukku, jolla Niina istuu, repsahtaa. Tämä on slapstick-huumoria, johon yleisö reagoi nauraen. Tilanne on myös huumorin inkongruenssiteorian mukainen, koska ruukun repsahtaminen on yllättävää ja näin ollen yhteensopimatonta. Niina ja Eero eivät kuitenkaan reagoi tähän, vaan ovat keskittyneet toisiinsa, ja Eero kysyy Mintulta vauvasta (r. 4). Minttu vastaa Eerolle myöntävästi, jonka jälkeen hän ilmoittaa olevansa yksinhuoltaja (r. 5). Minttu rikkoo Gricen (1989: 308) määrän periaatteen maksimiamia *Älä kerro liikaa*. Mintun vuoro ei kuitenkaan naurata, ja Eero vastaa *eikö* (r. 6) laskevalla intonaatiolla. Eeron vastaus *eikö* kertoo siitä, että Mintun ilmoitus oli Eerolle uutinen. Jos Eero olisi tiennyt, olisi hän voinut sanoa esimerkiksi *aivan* tai vastata vain *joo*-partikkelilla. Vastaanottaja voikin reagoida ongelmallisen asiantilan kertomiseen ilmaisemalla sympatitaa, antamalla neuvoja tai esimerkiksi antamalla tilaa jatkaa kertomista (Peräkylä 1998: 187). Eeron vastaus on sympaattinen ja antaa tilaa, jos Minttu olisi halunnut jatkaa aiheesta. Tässä se, että huumoria ei syntynyt (yleisöä tai minua ei naurattanut), kertoo, että pelkkä maksimin rikkominen ei aiheuta huumoria, ja että esimerkiksi ajoitus ja tapa kertoa eivät ole huumorin syntymiselle edullisia.

Esimerkki 6. Arkkipiispa Niinan paljastuminen.

- 1 Minttu: onko täällä muita
 *EERO NOSTAA KÄTENSÄ YLÖS JA HEILUTTAA NIITÄ
 2 Eero: *on ylläty:s (2.0) (Yleisö nauraa.)
 *EERO VIITTILOI TOISTA KÄTTÄÄN MERKIKSI NIINALLE
 3 Eero: *ylläty:s
 *NIINA PUHUU PUSKASTA
 4 Niina: *no niin terve vaan tuota (Niina kamppailee kasvin kanssa ja heiluttaa sitten kättään tervehdykseksi.)
 *EERO KATSOO MINTTUA KOHTI
 5 Eero: *<arkkipiispa Lahtinen> (Yleisön naurua ja aplodit)
 *MINTTU MENETTÄÄ JALANSIJANSA JA OTTAA TUKEA
 EEROSTA. EERO KAATUU JA MOLEMMAT LIUKUVAT
 HUONEEN ALAOSAAN.
 6 Minttu: ei voi olla totta [kunnioittaako] *arkkipiispa
 7 Niina: [no kyllä nytte]
 ei älkää peljätkö älkää peljätkö tulkaa tänne luokseni vaan .h herra kutsuu luokseensa lampaansa (Minttu lähtee kohti Niinaa ja ojentaa kätensä, jotta saisi Niinasta tukea.) ja .h minä olen todella tullut tänne tarkastamaan että (.) että meidän (.) nuori pastori pärjäil
 *MINTTU PÄÄSEE NIINAN LUO KUMARASSA ASENNOSSA

- 8 Niina: *s saat suudella
(Minttu suutelee Niinan kättä)
- *MINTUN KATSE SIIRTYY LATTIAAN.
- 9 Minttu: minä olen ihailut teitä jokaisessa (.) vatikaanin lähetyksessä *jota olen katsonut (Yleisö nauraa)
(Eero makaa lattialla kyljellään vauva toisessa kädessään.)

Tämä esimerkki on vähän pidempi, ja siinä on useita humoristisia kohtia. Ensimmäkin tämän esimerkin alussa Minttu näkee kasvin takana olevan Niinan, ja kysyy sen takia, onko tilassa muita (r. 1). Eero vastaa *on ylläty:s* venyttämällä sanan loppua. Niina ei vastaa, jonka takia Eero toistaa *ylläty:s* ja viittilöi kädellään Niinalle. Eeron tapa venyttää *yllätys*-sanaa voi tehdä innostuneen vaikutelman, mutta Eero puhuu normaalilla äänenkorkeudella. Sekä Longin ja Graesserin ja Bergerin huumorin luokitteluista ironia on lähinnä tilannetta. Long ja Graesser (1988: 41–42) määrittelevät ironian olevan sitä, että puhujan sanoma on merkitykseltään vastakohtainen, ja Berger (2017 [1933]: 40) kuvaa myös ironian syntyvän sanotun ja tarkoitetun erosta. Eeron sanat ovat ironisia, koska Eeron tapa puhua, kertoo siitä, että Eero ei tarkoita niitä.

Eeron vuoron (r. 3) luoman odotuksen mukaisesti, Niina tervehtii Minttua ja yrittää päästä puskasta pois siinä kuitenkin onnistumatta (r. 4). Eero esitteleekin sitten vielä puskassa olevan Niinan sanoen **painokkaasti** ja normaalia puhenopeutta hitaammin *arkkipiispa Lahtinen*. Tämä puheenvuoro on myös sarkastinen ja vihamielinen sutkaus (ks. esimerkki (3) Eero ja Niina neuvottelevat piiloutumisesta), ja sen tunnistaminen vaatii äänensävyyn ymmärtämisen. Toisaalta huumori muodostuu myös ylipäänsä absurdin tilanteen ratkeamisesta.

Minttu jatkaa sitten sanomalla *ei voi olla totta kunnioittaako arkipiispa* (r. 6). Minttu menettää samalla jalansijansa ja ottaa tukea Eerosta, ja molemmat liukuvat huoneen alaosaan (slapstick-huumoria). Niina reagoi tähän huumorin ammattilaisena sanomalla *älkää peljätkö tulkaa tänne luokseni vaan herra kutsuu luokseensa lampaansa* (r. 7). (Niinan sanat tuovat esille arkipiispan uskonnollista identiteettiä.) Minttu lähtee sitten vaivalloisesti kapuamaan ylöspäin, ja ojentaa kätensä ottaakseen tukea Niinasta. Mintun asento on kumara, jonka takia Niina sanoo *saat suudella* (r. 8) ja Minttu on pakotettu suutelemaan hänen kättään. Mintun kumara asento johtuu Vinohuoneesta, sillä on fyysisesti raskasta ja vaikeaa nousta eteenpäin ylöspäin. Niinan vuorossa (r. 8) on myös korjausjakso: on mahdollista, että irrallinen *s*-äänne kertoo siitä, että Niina muutti puhettaan tai että hän epäröi hetken puheensa alussa.

Minttu jatkaa kertomalla, että on ihailut arkipiispaa jokaisessa Vatikaanin lähetyksessä, jota hän on katsonut (r. 9). Minttu rikkoo tässä Gricen (1989: 308) tavan maksimeja *Vältä epäselviä ilmauksia* ja *Vältä monitulkintaisuutta*. Mintun vuorosta herää kysymys, onko Minttu katsonut Vatikaanin lähetyksiä ollenkaan tai esimerkiksi kerran tai kahdesti, ja näin ollen ihailleeko Minttu arkipiispaa ollenkaan. Huumori syntyy myös Mintun tavasta puhua, sillä hän

pitää tauon ennen kuin mainitsee Vatikaanin lähetykset. Tästä voi myös tehdä tulkinnan siitä, että jos Minttu ei osaa sanoa, mitä on katsonut, on luultavaa, ettei hän ole oikeasti katsonut mitään.

Esimerkki 7. Kasteen aloittaminen.

- 1 Niina: ja nyt sitte
 2 Eero: minä olen tässä (1.0.) ↑näin (.) ja (1.0) öö
 (Eero laittaa kätensä kastemaljaan ja onkii sieltä suuhunsa vaahtokarkin.)
 *MINTTU KATSOO EEROA KOHTI
 3 Minttu: *sopiiko että minä imetän (1.0) tässä samalla koska hän taavii tittiä vielä (2.0)
 (Eero purskahtaa pidätelyyn nauruun, ja Minttu kääntyy katsomaan Niinaa.)
 haittaako se teitä arkkipiiskaa (.) Lahtinen
 4 Niina: ei minä vaikka sillä aikaa nuuskin näitä muffinsseja .h

Niina, Eero ja Minttu vauvan kanssa asettuvat aloilleen aloittaakseen lapsen kastamisen. Tilanne hajoo, kun Eero alkaa syödä vaahtokarkkia ja Minttu kysyy voiko hän imettää samalla vauvaa (r. 3). Huumori muodostuu tässä sanaleikistä *taavii tittiä*. Bergerin (2017 [1933]: 45) esittelemät sanaleikit voivat Bergerin mukaan olla älykkäitä tai ne voivat saada ähkäisemään, joiden lisäksi ne voivat leikitellä tarkoituksen tai sitten vain äänneiden kanssa niin kuin tässä esimerkissä.

Koska naurua pidättelevä Eero ei pysty vastaamaan (r. 3), Minttu kääntyy Niinan puoleen ja kysyy *haittaako se teitä arkkipiiskaa* (r. 3), johon Niina vastaa *ei minä vaikka sillä aikaa nuuskin näitä muffinsseja* (r. 4). Mintun katse jakaa tässä kohdassa puheenvuoroja: kun Eero ei pysty vastaamaan, kääntää hän katseensa Niinaan kohdistuen kysymyksen hänelle. Mintun *arkkipiiska* ei myöskään synnyttänyt mitään reaktiota, mikä voi johtua siitä, että yhden kirjaimen ero on vaikea kuulla keskustelussa. Mintun tarkoituksena oli myös imettää yhtä aikaa toimituksen kanssa, mutta Niina käsittää toisin, ja kääntyy pois päin. Niinan sanavalinta *nuuskia* on myös humoristinen.

Myös tässä esimerkissä huumori muodostuu oletusten, etenkin asemaan kuuluvien oletusten, rikkomisesta. Kukaan Vinohuoneessa oleva ei pyri tässä esimerkissä käyttäytymään normaalisti. On humoristista, että kastemaljassa on vaahtokarkki, jota Eero alkaa syömään juuri ennen lapsen kastamista ja että vauvan äiti alkaa imettämään kastemaljan ääressä papin ja arkkipiispan välissä, jonka lisäksi on humoristista, että arkkipiispa *nuuskii* muffinsseja. Tämäkin tilanne on kokonaisuudessaan huumorin inkongruenssiteorian mukainen.

Esimerkki 8. Minttu pyytää Eeroa keksimään lapselle nimen.

- 1 Eero: öö jeesuksen pyhän maarian nimeen (2.0) (Minttu kääntyy katsomaan arkkipiispaa, joka syö tarjoilupöydän antimia.) terve
 *MINTTU KÄÄNTYY KATSOMAAN EEROA
 2 Minttu: *nimi nimi nimi unohtu

- *EERO KATSOO MINTTUUN
- 3 Eero: *öö mikä se oli
*MINTTU KATSOO EEROON
- 4 Minttu: *°sophia en minä tiedä en minä ole edes miettinyt sellasta (2.0) sano sinä kun sinä olet ammat-
tilainen°
*MINTTUN JALAT LUISTAVAT. MINTTU OTTAA TUKEA EEROSTA JA HE LIUKUVAT
HUONEEN ALAOSAAN, JOSSA EERO ISTUU SIELLÄ OLEVALLE PENKILLE.
- 5 Eero: *no OO

Eero aloittaa kastamisen, mutta epäröintiäänne *öö* (r. 1) kertoo, että hän ei ihan tiedä mitä on tekemässä. Eero tulee kohtaan, jossa pitäisi sanoa lapsen nimi (r. 9) ja Minttu reagoi siihen sanomalla, että nimi unohtui. Minttu pyytääkin sitten ympäristöä pienemmällä äänellä, että Eero keksisi nimen (r. 2). Minttu osoittaa sanansa (r. 2 ja r. 4) Eerolle katsekontaktilla, ja vai-
meampi ääni kertoo siitä, että Minttu ei välttämättä halua arkkipiispan tietävän, mitä on tekeillä. Yhtäkkiä Mintun jalat luistavat ja hän ottaa taas tukea Eerosta niin että molemmat liukuvat huoneen alaosaan. Liikkeen takia Eero huudahtaa *OO*. Myös tässä oleva huumori on slapstick-
huumoria.

Esimerkki 9. Lapsen nimeäminen.

- *MINTTU KATSOO EEROA KOHTI
- 1 Minttu: *°mikä se voi olla (.) joku kiva tytön nimi°
*EERO LOISKUTTAA VAUVAN PÄÄLLE VETTÄ
*EERO OTTAA MINTTUUN KATSEKONTAKTIN
- 2 Eero: *anneliina (1.0) falafeliina *(2.0) [mikro graana]
- 3 Minttu: [jess graana]
(Eero ja Minttu kääntyvät katsomaan Niinaa)
- 4 Eero: Virtanen
(Yleisön naurua ja aplodit)

Tilanne jatkuu ja Eero keksii päästään nimet *anneliina falafeliina mikrograana*. Huumori muodostuu omituisista nimistä sekä Eeron ja Mintun yhteisestä halusta saada arkkipiispan hyväksyntä, jota he hakevat katseella. Omituiset nimet ovat myös sanaleikki (ks. esimerkki (7) Kas-
teen aloittaminen): esimerkiksi lapsen viimeinen nimi koostuu sanoista *mikro* ja *graana* (*kraana* = *vesihana*).

Esimerkki 10. Niina ja Minttu neuvottelevat lapsen nimestä.

- 1 Niina: erikoinen nimi tulee se teidän suvusta
- 2 Minttu: kyllä (.) se tulee minun suvustani minähän olen (2.0) (Yleisön naurua) J(h)ukka V(h)irtasen
k(h)uuluisaa taiteilija .h ja viihdesukua (Yleisön naurua)
- 3 Niina: aivan että se on viihteellinen olisin itse toivonut hieman jotain (1.0) ehkä uskonnollisempaa ni-
meä
- 4 Minttu: ai (.) pitäisikö se muuttaa
- 5 Niina: Matteus tai Mark(h)us (Yleisön naurua)
- 6 Minttu: tytölle (Yleisön naurua)
- 7 Niina: k(h)yllä

Niina pitää Eeron valitsemaa nimeä erikoisena, jonka takia hän kysyy, tuleeko nimi Mintun suvusta (r. 1). Minttu vastaa tähän sanomalla *kyllä se tulee minun suvustani minähän olen (0.3) Jukka Virtasen kuuluisaa taiteilija ja viihdesukua* (r. 2). Huumori muodostuu tässä koomisesta tilanteesta: syntyy tauko, kun Minttu ei keksi puheenvuorolleen jatkoa, ja Minttua alkaa naurattaa. Niina kertoo sitten, että hän olisi toivonut jotain uskonnollisempaa nimeä (r. 3), jonka takia Minttu kysyy, pitäisikö nimi muuttua (r. 4). Niina vastaa tähän *Matteus tai Markus*, johon Minttu kommentoi *tytölle*. Niina vastaa vielä lopuksi myöntävästi naurua peitellen. Tämä loppu on huumorin inkongruenssiteorian mukainen, koska pojan nimi on yhteensopimaton tyttövauvalle – ja jos tämä olisi vitsi, *tytölle* olisi vitsin ”*punch line*”.

Esimerkki 11. Lahjojen aukaiseminen.

- 1 Niina: mutta annettu mikä annettu ei muuta ku käydään lahjojen kimppuun
(Eero on ollut pöydän ääressä syömässä tarjottavia, mutta liukuu lattiaa pitkin huoneen alaosaan, jonka lopussa hän pääsee jaloilleen. Yleisö nauraa.)
- 2 Minttu: ↑OI olenko minä saanut (.) lahjojakin↑
- 3 Eero: totta kai (Eero ottaa vauvan syliinsä)
*MINTTU OJENTAA KÄTENSÄ KOHTI LAHJAPAKETTIA, MUTTA KAATUU LATTIALLE (Yleisö nauraa)
- 4 Minttu: *ovatko ne siis minulle vai vauvalle
- 5 Niina: no olkaa siellä vaan minä laitan tulemaan
(Niina laskee paketin lattialle ja työntää sitä, mutta se ei lähdekään liukumaan Eeroa ja Minttua kohti. Näyttelijöitä naurattaa. Myös yleisö nauraa.)
- 6 Niina: tutkimattomat ovat herran tiet se on ilmeisesti minulle tarkoitettu nyt sitten (Niina alkaa repiä pakettia auki.)
*MINTTU NOUSEE YLÖS LATTIALTA JA MENE SEISOMAAN NIINAN VIEREEN
*MINTTU KATSOO NIINAA JA TAPUTTAA KERRAN
- 7 Niina: *(.) ↑MINULLEKKO herra mun vereni * he he
*MINTTU KÄÄNTYY KATSOMAAN EEROA
- 8 Minttu: [(jotain)] (viittilöiden Eerolle)
- 9 Niina: *meillä päin sanotaan (.) [mitä täältä paljastuu]

Tämän esimerkin alussa Eero liukuu lattiaa pitkin ja myös Minttu kaatuu, juuri kun hän on ottamassa käteensä lahjapaketin. Nämä ovat molemmat slapstick-huumoria.

Niina on siis ottanut lahjapaketin käsiinsä ja reagoi Mintun kaatumiseen sanoen, että laittaa lahjat tulemaan (r. 5). Niina ajattelee hyödyntävänsä huoneen kallistuskulmaa ja olettaa, että paketti liukuu Mintulle, jos hän laittaa lahjan lattialle. Paketti ei kuitenkaan liikahtakaan, mikä naurattaa kaikkia. Tämä tilanne on huumorin inkongruenssiteorian mukainen, koska se, että paketti ei liikukaan, on odottamatonta. Tilanne on myös slapstick-huumoria, koska siinä on naurua aiheuttava fyysinen tapahtuma. Niina reagoi tähän yllättävään tapahtumaan sanomalla *tutkimattomat ovat herran tiet se on ilmeisesti minulle tarkoitettu* (r. 6) pitäen yllä arkkipiispan identiteettiään.

Esimerkki 12. Vinohuoneen kohtauksen loppu.

- 1 Eero: tämä on minun ensimmäinen
 2 Minttu: nii tämä on minunki ensimmäinen (1.0) no (.) aikooko hän olla täällä koko illan vai miten
 tämä nyt yleensä menee sitte
 3 Eero: no en minä tiä
 4 Minttu: no se avaa tuolla noita lahjoja
 5 Eero: sinun lahjoja
 6 Minttu: minun lahjoja (1.0) kuka sille voi sanoa (1.0) soita jumalalle

Viimeisessä esimerkissä Eero ja Minttu miettivät yhdessä, mitä lahjoja aukaisevan arkkipiispan kanssa pitäisi tehdä. Mintun viimeinen vuoro (r. 6) lopettaa Vinohuoneen kohtauksen sopivaan kohtaan. Mintun sanat *kuka sille voi sanoa (.) soita jumalalle* sopivat huumorin inkongruenssi-teoriaan, koska ei ole mahdollista *soittaa* Jumalalle. Mintun *soita jumalalle* on sutkaus, joka on sekä vastaus retoriseen kysymykseen että nokkela vastaus vakavaan kysymykseen (ks. Taulukko (1) Vitsien ja sutkausten taksonomat). Tämän esimerkin huumorin muodostumisessa erityisen tärkeää on pieni tauko ennen loppua *soita jumalalle*.

5 PÄÄTÄNTÖ

Tutkimuksessani olen tarkastellut huumorin muodostumista Vinohuoneessa. Analyysin perusteella voidaan sanoa, että Vinohuoneessa oleva huumori on verbaalista ja nonverbaalista, ja huumoria syntyy sekä tarkoituksella että vahingossa.

Tutkimuksesta selviää, että Vinohuone vaikuttaa paljon siihen, mitä huumoria Vinohuoneessa on ja miten huumori muodostuu. Vinohuoneessa syntyy analyysin perusteella erityisesti slapstick-huumoria, mikä oli odotettavissa huoneen kallistuskulman takia. Huoneessa liikkumisesta aiheutunut huumori on niin tahallista kuin tahatontakin: esimerkiksi Eero hyödyntää kallistuskulmaa esimerkissä (3) ja toisaalta esimerkeissä (8) ja (11) Minttu menettää tasapainonsa vahingossa. Vinohuone yllättää myös niin näyttelijät kuin katsojatkin esimerkissä (11), kun lattialle laitettu lahjapaketti ei lähdekään liukumaan huoneen alaosaan. Vinohuone vaikuttaa myös huumorin syntymiseen esimerkissä (6), jossa ylöspäin kävelevä Minttu on kumarassa asennossa, johon Niina tarttuu laittamalla hänet suutelemaan hänen kättään.

Vinohuoneen verbaalinen huumori näkyy Gricen maksimien rikkomisella, mutta analyysissä huomasi, että Gricen keskustelusääntöjen rikkominen ei automaattisesti johtanut huumorin syntymiseen. Näin ollen voi tehdä johtopäätöksen siitä, että huumorin muodostumiseen tarvitaan useampia komponentteja. Keskustelunanalyysin kautta pystyy huomaamaan myös sen, että vuorovaikutukseen sisältyvät normit vaikuttavat huumorin syntymiseen: esimerkissä (4) Eero kamppailee sen takia, että ei pysty heti puhumaan Mintun tullessa sisälle huoneeseen ja myös katsojat ymmärtävät sen. Keskustelunanalyysin esittelemä vuoropari *tervehdys ja vastatervehdys* olivat normin mukainen menettelytapa, johon Eero pyrki.

Analyysissä löytyneitä huumorin alalajeja/keinoja ovat virhe, eksentrisyys, ironia, sanaleikit ja monenlaiset sutkaukset. Näiden lisäksi prosodisilla ilmiöillä, kuten sävelkorkeudella, äänenvoimakkuudella, puhenopeudella sekä tauotuksella on iso merkitys huumorin rakentumisessa keskustelussa. Esimerkiksi esimerkissä (6) Eero esittelee huonekasviin piiloutuneen Niinan sanomalla hyvin painokkaasti ja normaalia puhenopeutta hitaammin *arkkipiispa Lahtinen*.

Huumorin teorioista näkyville tulee etenkin huumorin inkongruenssiteoria. Huumori muodostuu hyvin usein näyttelijöiden rooleihin asetettujen normien rikkomisesta. Vinohuoneen kastetilaisuuden ei ollut tietenkään tarkoituskaan olla todenmukainen: oikeassa elämässä pappi olisi keskustellut vanhemman/vanhempien kanssa etukäteen sekä varmistanut heidän valitsemansa nimen lainmukaisuuden. Tämän lisäksi kastettavalla olisi ollut ainakin kaksi kummiä ja todistajina olisivat olleet nämä kaksi kummiä tai kaksi muuta todistajaa. (EVL: Kirkkokäsikirja.) Toisaalta voidaan myös ajatella, että kaikki nämä menivät pieleen, koska kyseessä

oli nuoren pastorin ensimmäinen kastetilaisuus, ja toisaalta voidaan ajatella myös, että huumori syntyi juuri näiden totuttujen kaavojen rikkomisesta.

Tutkimuksen ongelmana oli huumorin kategorisoiminen, koska huumoria määritellään niin monin eri tavoin. Analyysini nojaa huumorin teorioiden lisäksi Bergerin (2017 [1933]) sekä Longin ja Graesserin (1988) näkemyksiin huumorista, joten on myös otettava huomioon, että nämä erilaiset kategorisoinnit ja lähestymistavat huumoriin vaikuttavat tutkimuksen tuloksiin. Tämän lisäksi on hyvä huomioida, että tutkimukseni perustuu omaan subjektiiviseen kokemukseeni huumorista, jonka takia on mahdollista, että toinen tutkija päätyisi erilaisiin tuloksiin. Tutkimus tuo kuitenkin lisää tietoa huumorin rakentumisesta Vinohuoneen kaltaisessa tilassa, ja tutkimusta voitaisiin laajentaa ja tarkentaa tutkimalla useampaa Vinohuoneen kohtausta. *Vino Show*'ssa on myös muita fyysisiä suorituksia vaativia kohtauksia, joista voitaisiin myös tutkia huumoria keskusteluanalyysin avulla. *Vino Show*'n lisäksi on toki myös paljon muita viihde- ja keskusteluohjelmia, joista voi tutkia huumorin muodostumista, ja esimerkiksi slapstick-huumoria olisi mielenkiintoista tutkia muualtakin kuin Vinohuoneen kaltaisesta äärimmäisestä paikasta.

LÄHTEET

- Aho, Eija & Yli-Luukko, Eeva 2005: *Intonaatiojaksosta*. – Virittäjä 109 (2) s. 201–220. – <https://journal.fi/virittaja/article/view/40403> 29.4.2020.
- Berger, Arthur 2017 [1933]: *An Anatomy of Humor*. New York: Routledge.
- Bergson, Henri 1900 [1911]: *Laughter: An Essay on the Meaning of the Comic*. London: Macmillan.
- Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus 2019: *improvisation*. Cambridge University Press. – <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/improvisation> 16.4.2020.
- Cohen, Ted 1999: *Jokes: Philosophical Thoughts on Joking Matters*. Chicago: University of Chicago Press.
- Eastman, Max 1936: *Enjoyment of Laughter*. New York: Halcyon House.
- EVL = Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Kirkollisten toimitusten kirja: *Lapsen kaste*. – <http://kirkkokasikirja.fi/toim/kaste.html> 19.4.2020.
- EVL = Suomen evankelis-luterilainen kirkko: *Naiset pappeina 30 vuotta*. – <https://evl.fi/uutishuone/pinnalla-nyt/naiset-pappeina-30-vuotta#57dfb114> 17.4.2020.
- Finnpanel: *Katsotuimpien ohjelmien TOP-listat*. – <https://www.finnpanel.fi/tulokset/tv/vuosi/topv/2014/nelonen.html> 16.4.2020.
- Freud, Sigmund 1905 [1974]: *Jokes and Their Relation to the Unconscious (Der Witz und seine Beziehung zum Unbewußten)*. New York: Penguin.
- Grandy, Richard & Warner, Richard 2017: *Paul Grice*. – The Stanford Encyclopedia of Philosophy. – <https://plato.stanford.edu/archives/win2017/entries/grice/> 7.5.2020.
- Grice, Paul 1989: *Logic and Conversation*. Harvard University Press from Studies in the Way of Words. – <https://msu.edu/~orourk51/.../Grice-Logic&Conversation-WJL-1989.pdf> 29.4.2020.
- Hakulinen, Auli 1998: *Johdanto, Vuorottelujäsennys*. – Liisa Taipio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet s. 13–17, 32–54*. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Kajanmaa, Salla 2017: *Huumorin muodostuminen Disneyn animaatioelokuvassa Frozen -Huurteinen seikkailu*. Kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. – <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201705032182> 16.4.2020.
- Kakko, Miina 2019: *"Sepolla on selvästi hyvä päivä" : semanttis-pragmaattinen analyysi Sallattujen elämien jaksojen nimien huumorista*. Kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. – <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201905092513> 16.4.2020.
- Ketolainen, Saara 2013: *Hahaha! - teman och kulturella inslag i svensk och finsk ståuppkomik. Pro gradu -tutkielma*. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. – <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201311212625> 16.4.2020.
- Kielitoimiston sanakirja: *nonverbaalinen*. Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy 2020 – <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/nonverbaalinen> 7.5.2020.
- Kielitoimiston sanakirja: *verbaalinen*. Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy 2020. – <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/verbaalinen> 7.5.2020.
- Laajalahti, Anne 2004: *Huumori talk show -haastatteluissa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos. – <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-20056> 16.4.2020.
- Long, Debra & Graesser, Arthur 1988: *Wit and humor in discourse processing*. – *Discourse Processes, 11 (1)*, 35-60. – <http://dx.doi.org/10.1080/01638538809544690> 29.4.2020.
- Mindess, Harvey, Miller, Carolyn, Turek, Joy, Bender, Amanda., & Corbin, Suzanne 1985: *The antioch humor test: Making sense of humor*. New York: Avon Books.
- Morreall, John 2016: *Philosophy of Humor*. – Stanford Encyclopedia of Philosophy. – <https://plato.stanford.edu/entries/humor/#HumBadRep> 16.4.2020.

- Nelonen 2014: *Nämä huippunäyttelijät tähdittävät Vino Show'ta: Niina Lahtinen, Minttu Mustakallio, Ville Virtanen ja Eero Ritala!* – <https://www.nelonen.fi/ohjelmat/vino-show/1638184-nama-huippunayttelijat-tahdittavat-vino-show-ta-niina-lahtinen-minttu-mustakallio-ville-virtanen-ja-eero-ritala> 16.4.2020.
- Peräkylä, Anssi: *Conversation analysis*. – The Blackwell Encyclopedia of Sociology Online. (pdf) – https://blogs.helsinki.fi/perakyla/files/2008/10/conversationanalysis_0811.pdf 29.4.2020.
- Peräkylä, Anssi 1998: *Institutionaalinen keskustelu*. – Liisa Taipio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet* s. 75–91. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Sippola, Johanna 2010: *The translation of culture-specific verbal humour in the TV-series Friends*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. – <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201008132464> 16.4.2020.
- Tieteen termipankki 2020: *Esittävät taiteet: improvisaatioteatteri*. – [https://tieteentermipankki.fi/wiki/Esittävät taiteet: improvisaatioteatteri](https://tieteentermipankki.fi/wiki/Esittävät_taideet:_improvisaatioteatteri) 22.4.2020.
- Tilastokeskus 2019: *207 -- Televisio-ohjelmien katselu , 10 vuotta täyttäneet (1981, 1991, 2002, 2017) %*. – http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__eli__vpa__Television_ohjelmien_katselu/statfin_vpa_pxt_207.px/ 1.5.2020.
- Tukia, Anumirjami 2018: *"Uusi päivä, uudet vammat": Komediallinen dialogi televisiosarjassa uusi päivä*. Maisterintutkielma. Jyväskylän yliopiston musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos. – <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201812135089> 16.4.2020.
- Turu, Toni 2019: *"Silloin se liikunnanopetus on varmaan parhaimmillaan" : liikunnanopettajien kokemuksia ja näkemyksiä huumorista sekä huumorin käytöstä opetuksessa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellinen tiedekunta. – <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201905232736> 16.4.2020.
- Virtanen, Jukka 2003: *Vitsi tutkimuskohteena, Huumorintutkimuksen jaakopinpainia*. – *Elore 10 (1)*. – http://cc.joensuu.fi/~loristi/1_03/vir103.html 7.5.2020.
- Vuorio, Lilli 2013: *"Ilona ei ole paljon vitsailnut mutta markku vitsaili ja kukaan ei nauranut" : Opettajan huumori alakoululaisten kokemana*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden laitos. – <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201309022222> 16.4.2020.
- Raevaara 1998: *Vierusparit – Esimerkinä kysymys ja vastaus*. – Liisa Taipio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet* s. 75–91. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Aineistolähde

ohjelma: Vino Show
 klippi: Arkkipiispa Niina saapuu seuraamaan pappi Eeron kastetilaisuutta Vinohuoneeseen, mutta Minttu ei ole keksinyt lapselleen nimeä!
 Julkaistu Ruutu-palvelussa 30.5.2015 klo 21.15.
 Kesto 6.22 min.
 juontaja: Robin Svartström
 näyttelijät: Niina Lahtinen, Minttu Mustakallio ja Eero Ritala
 esityskanava: Nelonen
 tuotantoyhtiö: Shine Finland
 ohjelman esitysaika: 28.9.2014 – 30.5.2015

Ruutu.fi: Vino show. – <https://www.ruutu.fi/ohjelmat/vino-show> 16.4.2020.

LIITE

Liite 1

Litteraatiomerkit

.	laskeva intonaatio
,	tasainen intonaatio
?	nouseva intonaatio
↑	seuraava sana lausuttu ympäristöä korkeammalta
↓	seuraava sana lausuttu ympäristöä matalammalta
<u>just</u>	painotus
[päällekkäispuhunnan alku
]	päällekkäispuhunnan loppu
(.)	alle 0.5 sekunnin tauko
(1.0)	0.5–1.5 sekunnin tauko
(2.0)	yli 1.5 sekunnin tauko
>joo<	(sisäänpäin osoittavat nuolet) nopeutettu jakso
<joo>	(ulospäin osoittavat nuolet) hidastettu jakso
e:i	(kaksoispisteet) äänteen venytys
°joo°	(astemerkit) ympäristöä vaimeampaa puhetta
JOO	(kapiteelit) äänen voimistaminen
.h	sisäänhengitys (kestoa ei huomioitu)
h	uloshengitys (kestoa ei huomioitu)
.joo	(piste sanan edessä) sana lausuttu sisäänhengittäen
he he	nauria
j(h)oo	suluissa oleva h sanan kertoo, että sana lausuttiin nauraen tai naurua pidätellen
£joo£	hymyillen sanottu sana tai jakso
(jotain)	epäselvää puhetta
(Sulkeiden sisällä kirjoittajan huomioita)	

KAPITEELEILLA KIRJOITETTU TEKSTI PUHEENVUORON YLÄPUOLELLA KUVAA PUHEEN AIKAISTA NONVERBAALIA TOIMINTAA. ALKAMISPAIKKA ON OSOITETTU TÄHDELLÄ (*).